

בעזרת השם יתברך

קונטרס

לשון קדשו

דברות קודש של כ"ק מרן אדמו"ר רבן של ישראל

רבינו יואל טייטלבוים זללה"ה

אבדק"ק סאטמאר יע"א

וגאב"ד עיה"ק ירושלים תנכ"א

אצל סעודת הודאה ביום ההצלה והשיחרור

כ"א בסלו תשט"ז

שחל ביום ה' וישב

לְבוֹ וְרֵאוּ מַפְעָלוֹת אֱלֹקִים

• כגמרא: לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים • בתוספות הרא"ש:
עשיית הקתנת פסים גרמה שהלכו רק למצרים ולא היו נע וגד בכמה
ארצות • ביאור הגמרא שהיו כותבין את הנסים, לפי שהיו מחבבין
את 'הצרות' • מי שמתבונן רואה בזמן הצרות יותר השנחה פרטית
ונסים מבזמן הישועה • בקריעת ים סוף היה תיקון גדול, ולא לחנם
אמרו השירה רק לאחר שנקרע הים • מוטל עלינו לקיים השליחות
למלאות קצון ה', כי עבור זה ניצלנו מן הצרות • אותן שנעדרו בחבלי
משיח, יקומו עם הצדיקים בתחייה הראשונה תיכף בשעת ביאת
המשיח • לעתיד יראו המעמים איך שכל הגלויות וצרות השעבוד היו
כולם לטובה

נעתקו בלשון אידיש

בהוספת ביאורים והערות

להבנת הענין

שנת תשפ"ג לפ"ק

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

הקונטרסים שיצאו בשנים שעברו אין רשות להעתיקם ולהפיצם ושאריהם יישאל לא יעשו ענין (נפח 3 ג' ק"מ) וכבר נאמר ואל תשכן באהלך ענין (הרב א"ר).

צו מנדב זיין לרגל א שמחה אדער א יאָרצייט וכדומה רופט: 1-718-388-5519

לשון קדשו - קונטרס רנט

לשון קדשו - קונטרס רנט

קול אוצר יהודא
ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
16-1-915.2

ארץ ישראל: 072-3275205
קאנאדא: 438-797-0770
ענגלאנד: 0330-350-3110
פקס: 718-650-2970

לשון קדשו - קונטרס רנט

929-522-1515

דרוק 1 צו הערן די קאנאדינגס: דערנאך 259
פאר הערות דרוק 3

צו מנדב זיין דורכ'ן טעלעפאן (דאָנערי): # 845-366-2793 1700

• ברכת מזל טוב •

הרב משה דוד הכהן כ"ץ שליט"א
לרגל הולדת התאומים אצל בנו הר"ר יוסף מנחם הי"ו
והכנסתם לביתו של אברהם אבינו

הר"ר יואל הכהן פילאפף הי"ו (בן ברוך הערש)
לנישואי בנו החתן יצחק מרדכי ב"ר
עב"ג בת הר"ר יואל שלום ירוחם פריעד הי"ו

זכות וברכת רביה"ק זי"ע יחול על ראשם, שיוכו לרוות רב נחת וקדושה מכל יוצאי חלציהם בשפע רב עד בלי די

• וְהֵם יַעֲלוּ לְזִכְרוֹן •

הרה"ח איש חי ורב פעלים, עובד ה', כל משאות נפשו היה לקיים תורה ומצוות בכל דקדוקה, תמיד
ראו אותו בפנים שוחקות ובשמחה והיה מלא בטחון ואמונה בשומרה, התרחק ממומאצות הציונים באופן
מיוחד, והיה דבוק ומקושר לרביה"ק זי"ע בכל נימי נפשו, והרבה לעמוד לימינו וגם זכה לשמשו

רבי נפתלי ז"ל אינדי

ב"ר יקותיאל יודא (פעלדמאן) ז"ל

"מקוה איד" דקהל י"ל, ומנהל הישיבה "אורח חיים" לאק שעלדריק ושעראן ספרינגס
נפטר כ"א כסלו תשכ"ה

הרה"ח נועם המדות והליכות, לימוד שיעורים ברכים רבות
בשנים, התאבק בעפר רגלי צדיקים, ביתו פתוח לרווחה וחיזק
נפשות ואומללות, קיבל כל אדם בסבר פנים יפות

רבי דוב (בערל) ז"ל גראס

ב"ר יוסף יהושע ז"ל

נפטר ה' אדר א' תשפ"ב

הרה"ח הנכבד, השכים והעריב להנות בתורה,
גמל חסד בנפשו וממונו, והרבה פעלים לתורה ולתעודה

רבי שלמה זלמן חיים ז"ל ליכטמאן

ב"ר יחזקאל ז"ל

עמד ליטין רביה"ק זי"ע, ובמיוחד לשובת הקהלה והמוסדות בבארא פארק
נפטר כ"ב כסלו תשע"ב

הרה"ח הישיש

רבי מאיר יודא ז"ל פעלזון

ב"ר שלמה זאב ז"ל

(מעיר מאנמריאל)

ששבק לן חיים נפטר כ"א כסלו תשפ"ג

לא הניח אחריו זרע של קיימא

KolSatmar.com

א

קושיית ודקדוקים בפרשת וישב

קושיא א

ברש"י: ביקש יעקב לישב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף.
וצ"ב למה לא ימלא ה' רצון צדיק, להיות בשלוה בעולם הזה

[וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִגְוָרִי אָבִיו בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. פִּירֵשׁ רִש"י, בִּיקֵשׁ יַעֲקֹב לִישֹׁב בְּשִׁלוּה, קִפֵּץ עָלָיו רֹגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף. וַיֵּשׁ לְהַבִּיץ דְּהִלָּא הִקְב"ה רָצוֹן וְרָאָיו יַעֲשֶׂה (תהלים קמ"א, יט), וְאִם יַעֲקֹב אֲבִינוּ בִּיקֵשׁ לִישֹׁב בְּשִׁלוּה לְמָה לֹא יִמָּלֵא הִקְב"ה רָצוֹנוֹ, אֲלֵא קִפֵּץ עָלָיו רֹגְזוֹ שֶׁל יוֹסֵף. וְמָה גַם דְּבוּרָאֵי לֹא בִיקֵשׁ יַעֲקֹב אֲבִינוּ מִנוּחָה וְשִׁלוּה עֲבוּר תַּעֲנוּגֵי עוֹלָם הַזֶּה, אֲלֵא בְּכַדִּי שִׁיּוּכֵל לַעֲבוּד אֶת הַבוּרָא יִתְבַּרְךְ וְלַעֲשׂוֹת רָצוֹנוֹ וְלַעֲבֹדוֹ בְּלִבֵּב שְׁלֵם, וְאִם כֵּן לְמָה יֵהָא נִמְנָע מִמֶּנּוּ הַשִּׁלוּה הַזֹּאת].

ב

קושיא ב

במדרש: לבו וראו מפעלות אלקים וגו'. למה וישנאו אתו,
בשביל שיקרע לפנייהם הים. וצ"ב שייכות קריעת ים סוף לזה

(ב) [להלן] כתיב וַיֵּשְׂרָאֵל אֶהָב אֶת יוֹסֵף וְיַעֲשֶׂה לוֹ כְּתִנֶּת פָּסִים. ועל זה אמרו במדרש רבה (פר, ח), לָבוּ וְרָאוּ מַפְעָלוֹת אֱלֹקִים (תהלים ס"ה, ה), וְכִתִּיב בְּתִרְיָה (שם, ו) הִפָּךְ יָם לִיְבֵשָׁה. לְמָה וַיִּשְׁנָאוּ אֹתוֹ, בְּשִׁבִּיל שִׁיקְרַע לִפְנֵיהֶם אֶת הַיָּם. וְצִדִּיק בִּיאֹר לַהֲבִין שִׁיּוּכֹת עֲנִין קָרִיעַת יָם סוּף לְזֹה].

ג

ישב הקושיות

שוב קושיא א (באופן ראשון)

בגמרא: ראוי היה יעקב לירד למצרים בשלשלאות של ברזל,
אלא שזכותו גרמה לו שנמשך לשם בעבותות אהבה ליוסף

[ובפשטות אמרתי כבר ליישב מה שכתב רש"י ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף, על פי מה דאיתא בגמרא שבת (פ"א: 158) רַאוי הִיָּה יַעֲקֹב אֲבִינוּ לִירֵד לְמִצְרַיִם בְּשִׁלְשָׁלוֹת שֶׁל בְּרֹזֶל, אֲלֵא שְׁזֻכּוֹתוֹ גִּרְמָה לוֹ, דְּכִתִּיב (הושע י"א, ד) בְּחִבְלֵי אָדָם אֶמְשֹׁכֶם בְּעִבְתוֹת אֶהָבָה, וְאַהֲבָה לָהֶם כְּמִרְיָמִי עַל עַל לַחֲיִיהֶם, וְאַט אֱלִיוֹ אוֹכִילָהּ.

והנה לפי זה היה יעקב אבינו מוכרח לירד למצרים בכל אופן, לפי שכך גזרה חכמתו יתברך בכדי שיהיה שם בירור הניצוצין ועל ידי זה יוכלו אחר כך לקבל את התורה, וכמו שפתיח הקב"ה את דבריו במתן תורה באומרו אָנֹכִי ה' אֱלֹקֶיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. והיה מוכרח יעקב אבינו לירד למצרים ואפילו בשלשלאות של ברזל, אלא לפי שזכותו גרמה לו, לכך קפץ עליו רוגזו של יוסף, שאחיו מכרוהו למצרים, ועי"ז ירד לשם בעבותות אהבה].

* התחלת הדרוש חסר על הריקארדינג. ונשלם בלשון הקודש מקונטרס דברות קודש, ועוד.

^ב ומסיים רש"י: צדיקים מבקשים לישב בשלוה, אומר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים לישב בשלוה בעולם הזה.

^ג לפי משמעות פשוטו, דהכוונה שאמר הקב"ה שאין להם לישב בשלוה גם בעולם הזה, אלא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא.

^ד פירש רש"י: בשלשלאות של ברזל. כדרך כל הגולים, שהרי על פי 'גזירת גלות' ירד לשם.

^ה פירש רש"י: בְּחִבְלֵי אָדָם. בשביל חיבת האדם, מִשְׁכָּתִּים לְמִצְרַיִם, בְּחִבָּה וְלֹא בְּשִׁלְשָׁלוֹת: כְּמִרְיָמִי עַל עַל לַחֲיִיהֶם. כֹּאדָם הַסּוֹבֵל וּמִסִּיעַ לְבִהַמְתוֹ לְהַרִים עוֹלָה מֵעַל צוּרָה בְּלוֹחֲזִין וּבְמִקְלוֹת: וְאַט אֱלִיוֹ אוֹכִילָהּ. הַשִּׁתִּי לָכֵן כַּח, לַהֲכִיל אֶת עֲבוֹדַת הַפֶּךְ.

און' ער (יוסף) איז דאָרט געבליבן אין מצרים, און ער איז דאָרט גרויס געוואָרן. און 'אויף דעם אַרױף' איז ער [יעקב] געגאַנגען [קײן מצרים] בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד.

ד

ולפי זה נראה דכוונת רש"י בנחותא, דלפי שביקש יעקב לישב בשלוה, לכן מילא ה' בקשתו על ידי שקפץ עליו רוגזו של יוסף, ועל ידי זה ירד למצרים בדרך כבוד ושלוה, בעבותות אהבה, ולא בשלשלאות של ברזל שהוא היפוך השלוה

מײן איך [דעס] איז דער פֿשט'.

ווען ער קומט ווען חלילה מיט שְׁלֵשְׁלָאוֹת שֶׁל בְּרָזֶל, איז עס נישט קיין שְׁלֵוָה. וואָס ברויך מען מער היפוך השלוה.

[ולזה כתב רש"י] ביקש יעקב לישב בשלוה, און 'ווייל' ער האָט געוואָלט זיצן בשלוה, און ער האָט נישט געוואָלט אַנקומען צו דעם ער זאָל מוזן גיין בְּשֵׁלֶשְׁלָאוֹת שֶׁל בְּרָזֶל, האָט הקדוש ברוך הוא געטון זיין רצון, און קפץ עליו רוגזו של יוסף, ער איז אויף 'אַזאַ אופן' געגאַנגען [למצרים, אַז] מ'האָט געשיקט יוסף'ן [לשם], און ער [יעקב] איז געקומען [בעבותות אהבה] נאָך יוסף'ן, איז ער געגאַנגען בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד [וְשֵׁלֵוָה].

ה

ולענייננו:

אַזוי ווי אַלעס וואָס הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא פירט, דארף מען דאָך 'לויבן דעם באַשעפער' דארף מען דאָך עַל כָּל פְּסִיעָה וּפְסִיעָה. ווייל אַלעס איז בְּהִשְׁגָּחָה פְּרָטִית.

ו

הקדמה לישוב קושיא א (באופן שני), ולישוב קושיא ב

(עד אחר אות כז)

בגמרא: לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל יעקב ליוסף כתונת פסים יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו למצרים

נאָר מִסְבִּיר צו זיין דעם ענין [לייזש גס המדרש שבקושיא ב].

[נקדים וואָס] די גמרא זאָגט אין שבת¹, לעולם אל ישנה אדם בן בין הבנים, שבשביל כתונת של משקל שני סלעים [שנתן יעקב ליוסף] נתגלגל הדבר וירדו למצרים.

ז

ונראה בכוונת הגמרא, דהגם שכבר נגזר בימי אברהם שיהיו גרים בארץ לא להם, והיה הכרח בדבר שילכו למצרים, מ"מ כיון שענין שינוי בין הבנים היתה 'הסיבה' שהביאה לידי כך במעשה, לכן שפיר למדו מזה שלעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים

הגם דעס האָט דאָך אַזוי געברויכט צו זיין [שײַנדרו ישראל למצרים, בשביל גזירת פי גר ה'יָהּ יִרְצֶנָּה שנגזרה בכרית בין הבתרים].

¹ כאן מתחיל הריקאָרדנינג.

¹ דאין הפשט שלא נתמלא בקשתו של יעקב לישב בשלוה, אלא הפשט הוא דאדרבה על ידי רוגזו של יוסף נתמלא ונתקיים בקשתו, ורצון יראיו יעשה. וכן מה שמסיים רש"י, צדיקים מבקשים לישב בשלוה ואמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוה בעוה"ז, הכוונה בלשון נחותא, שילא הקב"ה משאלותם בזה, כי באמת לא דיין לישב בשלוה רק בעולם הבא, אלא גם בעולם הזה יהיה להם השלוה כדי שיגיעו לידי מבוקשם בתורה ועבודה, להרבות שכרם בעולם הבא.

² בגמרא שבת (י): לעולם אל ישנה אדם בנו בין הבנים, שבשביל משקל שני סלעים מילת שנתן יעקב ליוסף יותר משאר בניו, נתקנאו בו אחיו, ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. [פירש"י: משקל שני סלעים לאו דוקא נקט, ובתלמודי רבינו יצחק הלוי מצאתי תנא פסין, סביב פס ידו נתן מילת, ולא כל הכתונת].

וכן פסק הרמב"ם (נחלות ו, ג): צו חכמים שלא ישנה אדם בין הבנים בחייו, אפילו בדבר מועט, שלא יבוא לידי תחרות וקנאה, כאחי יוסף עם יוסף. - ובטור (ח"מ סימן רפב): ורז"ל אמרו שלא ישנה אדם לְבֵן בין הבנים אפילו בדבר מועט, שלא יבוא לידי קנאה.

נאָר על כל פנים די סִיפָה [שסיבבה והביאה את ירידתם למצרים, היה על ידי ששינה בין הבנים, וממילא] זעט מען דאָך אַז דאָס איז אַ סִיפָה וואָס ס'ברענגט [שנאת ומחלוקת האחים], ולכן למדו מזה חכז"ל להזהיר שלעולם אל ישנה אדם בין הבנים [וכדלהלן באות ט].

ח

[ומה שהוזמן כך ליעקב שיעשה כן, הוא על דרך] אַזוי ווי דער רמב"ם זאָגט^ט, [דהוא על דרך הכתוב] (תהלים טו, ה) **נורא עֲלִילָה על בְּנֵי אָדָם**, [אז] אַ זאָך וואָס ס'ברויך צו זיין [מסיבות ידיעות לה', אבל כיון שהוא ענין הנראה לרעה] איז הקדוש ברוך הוא מְזַמֵּן, און ער שיקט **כְּאִילוּ עֲפֵעַס אָן עֲבִירָה**, [פאר] א סִיפָה.

אַבער יִהְיֶה אִיךְ שִׁיחִיָּה, דאָס האָט אַזוי געברויכט צו זיין [בכל אופן ואופן]. (וכמבואר בגמרא דלעיל באות ג).

ט

אַבער על כל פנים זעט מען דאָך אַז [מה ששינה יעקב בין הבנים] דאָס איז געווען אַ סִיפָה [המביאה לידי כך [כדלעיל באות ז], און] אַן עֲלִילָה [תלות בו הגזירה בבחינת נורא עלילה [כדלעיל באות ח]. ולכן] פון דעם דרינגט זיך די גמרא אויף, אַז מ'זאָל נישט מְשַׁנֶּה זיין צווישן די קינדער, ווייל דאָס איז אויך געווען דעמאָלטס.

י

ובתוספות הבינו פירוש הגמרא שהוא על דרך 'עונש' על ששינה בין הבנים, ולכן הקשו שהלא כבר נגזר כברית בין הבתרים, ותרצו דלא היה נגזר עליהם עינוי כל כך אלא על ידי ששינה בין הבנים

[והנה] **תוספות פרעגט די קשיא**, [דהלא] דעם גְלוּת מְצָרִים האָט מען דאָך גוֹזֵר געווען [בימי אברהם, עבור שאמר] **בְּמָה אֵדַע כִּי אֵירָשְׁנָה** [לך שם, ח], ווייל ער [אברהם] האָט געזאָגט **בְּמָה אֵדַע כִּי אֵירָשְׁנָה** האָט ער [הקב"ה] געזאָגט [שם, יג] **יָדַע תֵּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה יִרְעָךְ**^א. נו דאָס איז דאָך געווען פון פריער, דעס איז דאָך נאָך פון פריער געווען, איז דאָך עס נישט געווען וועגן דעם [בשביל משקל ב' סלעים].

זאָגט **תוספות דאָרט**, [אַבער] ס'העט נישט געווען גיווען אפשר אַזאַ עֵינױ [אם לא היה יעקב משנה בין הבנים. ומשמע מדבריהם שגלות מצרים היה על צד העונש, בשביל ששינה בין הבנים].

יא

אמנם לפי פשטות לשון הגמרא, "נתגלגל הדבר" וירדו אבותינו למצרים, נראה לי דאין צורך לפרש שהוא על דרך 'העונש', רק יש לומר הכוונה כדלעיל, שזה היה 'הסיבה' שהביאה הוצאת הגזירה אל הפועל, ולכן יש לאדם למנוע שלא לעשות כן

[נאָר] **לכאורה וואו שטעלט זיך דאָס**, וואו שטעלט זיך דער **תוספות אַרײַן אין דעם** [בלשון הגמרא].

[כי בדברי הגמרא] דאָ שטייט דאָך אַז וועגן משקל שני סלעים, **נתגלגל הדבר אַז אידן זענען געגאנגען קיין מְצָרִים**.

^ט בפירוש המשניות (סוף מסכת ברכות), ומקורו בתנחומא בפרשתן (סימן ד). ועיין בזה ביואל משה (ב, ט).

^י בתוספות (שבת שם): נתגלגל הדבר וכו'. ואף על גב דבלאו הכי נגזר, דכתיב [לך טו, יג] וְעֲבָדֶם וְעָנּוּ אֹתָם. שמה לא היה נגזר עליהם ענוי כל כך אלא על ידי זה, שהרי ארבע מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק ל' שנים.

^א וכמבואר בגמרא נדרים (לב): מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים וכו', שמואל אמר מפני שהפריו על מדותיו של הקב"ה, שנאמר בְּמָה אֵדַע כִּי אֵירָשְׁנָה. – ועיין בגבורות ה' למהר"ל (פרק ח-ט) מה שהאריך בזה, ובכלי יקר פרשת לך בפסוק זה.

איז דער פשט פאָרוואָס, [ווייל] דורכדעם איז געווען די שְׁנָאָה אויף יוֹסֵף'ן, איז מען געגאַנגען [און אים פאָרקויפט, און דורכדעם] איז ער אָנגעקומען אַהין [קין מצרים. והגם] ס'איז געווען שוין אַ גזירה, אבער נישט [בדרך עונש] פאַר דעם חטא. פון דעם לשון [נתגלגל הדבר] זעט דאָך אויס מ'מיינט בפֿשטות [אז] דורכדעם איז נִתְגַלְגַּל געוואָרן די סִיבוֹת, [ולא שהוא על צד 'העונש' מה ששינה בין הבנים, אלא שהשינוי בין הבנים היה סיבה שהביא לידי כך, ומזה יש גם כן ללמוד על כל פנים שלא יעשה אדם כן]².

יב

ובתוספות הרא"ש (ע"ה) הבין גם כן בפירוש הגמרא שהוא על דרך העונש, וכדי ליישב קושיית התוספות כתב דאלמלא הכתנות פסים ששינה בין הבנים, היו נעין ונדין מארץ אל ארץ, ולא מיושבים, אבל עתה הלכו למצרים בלבד

אין תוספות הרא"ש¹ שטייט, טאַקע דאָ אין די וואָכעדיגע סדרה². דער תוספות הרא"ש זאָגט [לתרץ באופן אחר], ענטפערט ער [על קושיית התוספות], דער בורא כל עולמים [כשגזר כי גר יהיה יִרְעָף], די גזירה איז דאָך נישט געווען דוקא אין מִצְרַיִם, [רק סתם] 'גְּלוּת', [בְּאֶרֶץ] 'לֹא לָהֶם'. קאָן זיין מ'העט געווען גיווען אין גלות אויף פאַרשידענע מקומות, אויף אַסאַך פלעצער. אַזוי ווי אברהם אבינו איז אַרום געגאַנגען ממקום למקום [ונחשב זה בחשבון ת' שנה של גירות]¹⁰. ס'העט גענוג געווען מ'זאָל זיין דאָרט אין 'גְּלוּת'.

און דורך 'דער' סיבה [מה ששינה בין הבנים] איז מען געווען אין מִצְרַיִם. אַזוי שטייט אין תוספות הרא"ש.

יג

דער שבות יעקב זאגט עס אויך¹¹. אין תוספות אליין האט אויך א פלאץ צו זאגן אזוי¹².

² לא חזר רבינו להלן לתרץ דיוק זה על 'קושיית' התוספות [והרא"ש], ודבריו כאן הם רק כהערה בביאור דברי הגמרא, דנראה לו לפרש בכוונת הגמרא שהוא על דרך 'סיבה ועילה'. ומכאן ואילך ממשיך רבינו לבאר בעיקר את 'התירוק' של הרא"ש, ואזיל לפי הכנת התוספות והרא"ש בדברי הגמרא, שהוא על דרך 'העונש'.

¹⁰ בפירוש הרא"ש על התורה (לו, ג): ואם תאמר, וכי בשביל פסים ירדו למצרים, והלא כבר נגזר בברית בין הבתרים. ויש לומר אלמלא פסים היו נעין ונדין מארץ אל ארץ, ולא מיושבים, כדאשכחן ויָגֵר אֲבָרְהָם (כא, לד), ויָגֵר יִצְחָק (ע"ו, כו), וכתוב (טו, יג) כי גר יהיה יִרְעָף וגו'.

¹¹ ודבריו הם גם כן כעין דברי התוספות, שהבין בכוונת הגמרא דמשמעו על צד 'העונש'.

¹² וכמו שפירש רש"י (לך טו, יג): ולא נאמר [כי גר יהיה יִרְעָף] בארץ מצרים אלא [בְּאֶרֶץ] לֹא לָהֶם, ומשנולד יצחק [כתוב] ויָגֵר אֲבָרְהָם וגו' (וירא כא, לד), ויָגֵר יִצְחָק בגרר (תולדות כו, ו), ויָעֲקֹב גֵּר בְּאֶרֶץ חָם (תהלים קה, כג), לָגֹר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן (ויגש מז, ד).

¹³ בעיני יעקב על העין יעקב (שבת שם): ונתגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. עיין בתוספות ומהרש"א. ולי נראה, דאף שהיה נגזר עליהם השעבוד, מכל מקום לא היה צריך להיות השעבוד דוקא במצרים, שהיו משניאים ומתעבים מאד לישראל, כדכתיב (מקץ מג, לב) כי לא יוכלון המִצְרַיִם לֶאֱכֹל אֶת הָעֶבְרִיִּים לָחֶם כי תועֲבָה הוא לִמְצָרַיִם, וכן כתיב (שמות א, יב) וַיִּקְצֹוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל. אבל בשביל משקל שני סלעים, ששנאו אחיו את יוסף והתעִיבו אותו ומכרו אותו, נתגלגל הדבר שירדו לגלות מצרים דוקא שהוא מקום ששונאים אותם ומתעִיבים אותם, מדה כנגד מדה. [ולפי מה שהוסיף שהמצרים התעִיבו והשניאו יותר לישראל, מיושב קצת גם דברי הרא"ש, שהליכתם במצרים היה בזה חסרון. אבל רבינו מפרש באופן אחר לתרץ דברי הרא"ש].

¹⁴ דמה שסיימו שם "שהרי ארבע מאות שנה התחילו קודם שנולד יצחק ל' שנים", הוא כעין סיום דברי הרא"ש, ומה שכתבו "שלא היה נגזר עליהם עינוי כל כך", יש מקום לפרש להינינו שלא נגזר להיות במצרים דוקא ששם היו מעונים ומשונאים יותר וכדברי הרא"ש, והבין. [אולם פשוט דבריהם לעולם משמע כסתם, שגם במצרים עצמו לא היה צריך שיהיו מעונים כל כך].

יד

[קושיא ג]

אבל דברי הרא"ש צריכים הסבר, דלכאורה אם היו נעים ונדים מארץ אל ארץ בגולה אחר גולה, היה קשה להם יותר מלישב בארץ מצרים בלבד. ואם כן במה שהלכו למצרים לכאורה לא היה בזה חסרון אלא מעלה, ומה עונש יש בדבר?

לכאורה ברויך מען פארשטיין [דברי הרא"ש דמשמע שזה היה על דרך עונש מה שירדו רק למצרים, ויותר טוב היה אם היו גולים בהרבה מקומות. שהרי] אַז מ'איז אויף איין פלאץ אין גלות, איז דעך דאך גרינגער, אַז איך בין שוין [דאָרט, און מ'בלייבט אויפן פלאץ]. ס'איז נישט אַזאַ גרויס גלות, [ווי ווען ס'איז] גולָה אַחר גולָה^ט. אַז מ'גייט אום פון איין פלאַץ צום אַנדערן, איז דאך עס [יעדעס מאָל] פריש אַ גלות, יעדער נְסִיעָה מְמָקוֹם לְמָקוֹם איז דאך אַ נייע גלות [ובכל פעם].

איי זיי זענען דאך געווען גולים כסדר [גם עד אַז, וכמו שכתב הרא"ש דאשכחן ויגור אַבְרָהָם, ויגר יצחק]. פונדעסטוועגן אַז מ'מוז דאָס נאָכאַמאָל, הייסט עס ווידער אַ גלות. קומט דאך אויס איז דאך נאך בעסער געוואָרן דורך דעם, אַז דעס האָט גורם געווען מ'האָט געמוזט זיצן אין מְצָרִים, ממילא איז עס גאָר געווען נאך אַ מַעֲלָה געווען [ואין זה בגדר עונש, כדמשמע מדבריהם].

טו

[הקדמה לישוב קושיא ג]

במדרש: בשעה שמשח אומר בַּחֲדָשׁ הָיָה אֲתָם נְגָאֵלִי, אומרים לו הלא כבר נשבע הקב"ה שהוא משעבדנו בע' אומות. והוא משיב ב' תשובות, כי אחד מכם גולה לַבְּרִיָּה ואחד לַסְּמִטָּה, ודומה כמו שגליתם כולכם. ועוד שהמלכות הזאת מַתְּכַת טִירוּנְיָא מכל אומה, ובא פוּתִי אחד או בְּרִפְּרִי אחד ומשעבד ככם, ונחשב כאילו נשתעבדתם בשבעים אומות

קען אָבער זיין [בכוונת דברי הרא"ש].

[דהנה] לעולם ס'שטייט אין מדרש - אין מדרש שיר השירים^ט - דער בורא כל עולמים וועט אויסלייזן אידן ביי ביאת המשיח, קול דודי הִנֵּה זֶה בָּא [שיר השירים ב, ח], ש'יאמר להם בַּחֲדָשׁ הָיָה אֲתָם נְגָאֵלִי, וועלן אידן טַעֲנֶה'ן הלא אמרת שאתה משעבדנו בכל שבעים אומות, [און] מ'זעמיר נאָכנישט געווען איבעראַל עדיין. האָט הקדוש ברוך הוא געענטפערט צוויי זאכן.

קודם, אָהד מָכֶם איז געווען 'דאָרט', און איינער איז געווען 'דאָ', ס'מוז נישט זיין יעדער איבעראַל, ס'מוז נישט זיין [כל ישראל בכל מקום, רק יש מקומות שדי במועטין של ישראל שגלו לשם].

וְעוֹד ווייל [שהמלכות מכתבת] טִירוּנְיָא מכל אומה ואומה, איז דאך 'דאָ' פון די אומות פון די גאַנצע וועלט, צווישן די אומות [אחרות], און יעדער איז מְשַׁעֲבָד

^ט וכמו שאומרים בפיוט זכור ברית (לערב ראש השנה): גולָה אַחר גולָה גִלְתָּה יְהוָה בְּלָה וכו'.

^ט בשיר השירים רבה (ב, פסוק ח): קול דודי הִנֵּה זֶה בָּא, זה מלך המשיח, בשעה שהוא אומר לישראל בַּחֲדָשׁ הָיָה אֲתָם נְגָאֵלִי, אומרים לו היאך אנו נגאלין, ולא כבר נשבע הקב"ה שהוא משעבדנו בע' אומות. והוא משיב שתי תשובות, ואומר להם, אחד מכם גולה לַבְּרִיָּה, ואחד מכם גולה לַסְּמִטָּה, דומה כמו שגליתם כולכם. ולא עוד אלא שהמלכות הזאת מַתְּכַת טִירוּנְיָא מכל העולם, מכל אומה ואומה, פוּתִי אחד או בְּרִפְּרִי אחד בא ומשעבד ככם, כגון ששעבדתם בהם כל אומתם, וכאילו נשתעבדתם בשבעים אומות. ובחדש הזה אתם נגאלין, הדא הוא דכתיב (בא יב, ב) הַחֲדָשׁ הָיָה לָכֶם רֵאשׁ חֲדָשִׁים.

^כ פירש ביפה קול (לבעל יפה תואר, על ש"ה רבה): מַתְּכַת טִירוּנְיָא. פירוש בעריך (ערך טרן), ענין מס הוא. ולפי ענינא דהכא נראה לי שהוא לשון שְׁרָרָה, מַסְכְּנִי פְּלִשְׁתִּים (יהושע ג, יג) דמתרגמין טוּרְנִי פְּלִשְׁתָּא. ופירושו שעל ידי אָדום שמואלת בכיפה, היא כותבת שררה מכל העולם, שהיא הַנְּחַמְתָּ שרים ונציבים בכל האומות, והשרים

בְּיִשְׂרָאֵל [שבאותה מלכות, ונמצא שמכל אומה יש מי שמשעבד בישראל]. איז מען אויך שוין אָפּגעקומען דעם שעבוד פון אַלע ע' אומות.
אַזוי שטייט אין מדרש.

טז

ולכאורה הוא פלא, דהלא אנו מתפללים ומצפים תמיד כל כך על הגאולה, ואם כן מדוע כאשר כבר יבוא משיח עוד ימנענו ישראל שלא הגיע עדיין הזמן, שהרי לא נשתעבדו עדיין בכל האומות לכאורה [איז שווער], אַז מ'וועט אידן וועלן אויסלייזן וועלן זיי ענטפערן מ'איז נאָכנישט געווען גענוג אין גלות? אידן וועלן ענטפערן - ס'איז אַ פּלאַ - מ'זאָל נישט גיין?

[והלא] מ'האָט אַזוי לאַנג געהאַפּט אויף דעם, און געוואַרט אויף דעם, מ'איז מִתְפַּלֵּל [כסדר] אויף דעם, מ'בעט אויף די גאָולה, מ'בעט אויף די יְשׁוּעָה. און פלוצלינג זאָגן גאָר חכמינו ז"ל [אז] ווען מ'וועט שוין זוכה זיין צו זען די יְשׁוּעָה, וועט מען האָבן אַ יְעָנָה מ'איז נאָכנישט געווען איבעראַל?

יז

אך הענין בפשוט, דמכיון שיש קבלה בידנו שצריכין להשתעבד בכל הע' אומות, ופחדו ישראל שמא עדיין לא הגיע זמן הגאולה האמיתית, ואם כן אדרבה יצמח מזה סכנה גדולה, ויגרם להיות עוד גלות אחר גלות שהוא קשה יותר מן הראשונה

נאָר וואָס דען, על פי פשוט .. [ווייל] אידן ווייסן דאָך אַז דאָס ברויך אַזוי צו זיין [שישתעבדו בכל הע' אומות], אַזוי איז דאָך די קְפֻלָּה געוועזן אַז מ'ברויך צו זיין אין אַלע ע' אומות. [נו] אַז דאָס איז נאָכנישט געשען, וועלן אידן האבן מורא [אז] אפשר איז נאָכנישט די גאָולה, און ס'וועט מוזן זיין נאָך אַ גלות.

און נאָך אַ גלות' וויל מען נישט ס'זאָל זיין, דעם וויל מען נישט, [ולכן יהו יראים שמא] חלילה וחלילה אז ס'איז פאַר די צייט די גאָולה.

פאַרוואָס, ווייל דעם ברענגט [נאָך אַ גלות] .. [אויב] ס'איז פאַר די צייט, און דערנאָכדעם חלילה ווערט נאָך אַ גלות, [איז] נאָך אַרגער.

פשוט מ'האָט מורא [שלא יהיה מזה] אַזוי ווי ביי די בְּנֵי אֶפְרַיִם [בגלות מצרים, ווען] זיי זענען אַרויס פאַר די צייט. און ווי דער רמב"ם זאָגט^{כא} [אז] ס'איז די גרעסטע ספֿנה, אַ גאולה פאַר די צייט.

יח

ולכן אפילו כשיש סימנים מובהקים, וגם כבר יבוא אליהו יבשר הגאולה, ופחדו עדיין ישראל, עד שהקב"ה יאמר להם שכבר בא זמן הגאולה, ויחרץ להם האידך כבר נשתעבדו בכל הע' אומות איבערדעם, אַז מ'זעט אָבער [שעדיין לא נשתעבדו בכל הע' אומות, על כן] אפילו ס'וועט זיין סימנים מובהקים, [ויתקיים הכתוב] הִנְנִי שִׁלַח לָכֶם אֶת אֱלִיהוּ (מלאכי ג, כג), ס'איז דעך אָבער 'דאָך' אַ גרויסע קשיא [הרי עדיין לא נשתעבדו בכלם], וועט מען זיך ווייטער 'פאַרכטן', מ'וועט מוֹדָא האָבן [שמא עדיין אינה הגאולה האמיתית].

האלה לפעמים באים אצלה, ומשתעבדין בישראל שהם במלכותה, וכשבא אחד מהשרים ומשתעבד בישראל, הוה ליה כאילו כל אומותו של אותו שר משתעבדת בהם, וכאילו נשתעבדים בשבעים אומות.

^{כא} באגרת תימן: לפי שידע שלמה ברוח הקודש שהאומה הזאת באורך זמן גלותה תפצר להתנועע בלא עתה הראוי, ויאבדו בשביל זה ויבואו עליהם צרות. והזהיר מלעשות זאת, והשביע האומה על דרך משל, ואמר השִׁבְעָתִי אֶתְכֶם וגו' (שיר השירים ב, ז), ואתם אֲחִינוּ אֱהוּבֵינוּ קָבְלוּ עליכם שבותנו וְאֵל תְּעִירוּ אֶת הָאֱהָבָה עַד שִׁתְּחַפֵּץ וכו'. - [נענין בזה ביואל משה א, כד. ועוד].

ביז דער בורא כל עולמים וועט אונז מסביר זיין צו פאַרשטיין, מ'זאָל נישט מורא האָבן, ווייל ס'איז שוין די צייט, די אַלע זאַכן זענען שוין געווען.

יט

על כל פנים אַזוי זאָגן חכמינו ז"ל^{כב}.

כ

[ישוב קושיא ג]

אלמלי היו משתעבדים בכמה אומות בימי יעקב ובניו, היה אפשר שיושלם אז התיקון והבידור וחובת השעבוד בכל האומות. ונמצא דבמה שהלכו רק למצרים, נגדם חסרון לדורות, שצריכין לסבול יותר גליות, וגם נתארכו ימי הגליות עד התיקון

יהיה איך שיהיה, ברויך מען דאָך צו זיין 'איבעראַל'.

[וממילא] קען זיין, ווען מ'העט דעמאָלטס [בעת גלות מצרים] גיווען געווען אין די 'אַלע' פלעצער, אין 'נאָך' פלעצער, נישט אויף איין פלאַץ אין מַצְרַיִם, העט מען דאָך שוין געווען גיווען דעמאָלטס 'אַפגעקומען' [חייב ההשתעבדות בשאר האומות], ממילא העט די גאולה [שלימה] שוין געקאָנט זיין [דעמאָלטס].

[קומט אויס, אז] טאַקע דעס וואָס מ'איז געזעצן אויף איין פלאַץ די גאַנצע צייט אין מַצְרַיִם, דעס איז אַ 'הַסְרֹן' אויף שפּעטער, דאָס איז אַ סִּבָּה [שיצטרכו לסבול עוד גליות]. אפילו [אַז בשעת מעשה] דעמאָלטס איז עס געווען אַ 'מַעֲלָה', [אבל יש בזה פורעניות לדורות], ווייל דורכדעם איז מען מער סוֹבֵל [בשאר גליות], איז מען היצטערט נאָך [אלץ אין גלות], איז עס ממילא אַרגער [מה שהיו אַז במצרים לחוד].

כא

וועד שאם היה נשלם חובת השעבוד בשאר אומות עוד בימי יעקב ובניו, היה בנקל יותר לסבול הגלות ולהתקיים בו, ממה שהוא עתה בדרות החלושים

[וועד שהרי] דעמאָלטס איז דאָך נאָך געוועזן יעקב אבינו און די הייליגע שבטים, איז מען נישט [אַזוי] בְּטֵל געוואָרן, [סיי] 'וואו' זיי זענען געקומען, און 'וויאָזוי' ס'האָט זיך געפירט די מאורעות, און די סיבות די גלגולים, איז נאָך געווען דאָס ערשטע דור וואָס זענען נאָך געווען ביי יעקב אבינו, ס'איז נאָך געווען אַנדערש, און מ'האָט גיכער געקאָנט אויסהאַלטן, מ'איז גיכער געבליבן, מ'האָט זיך געהאַלטן פעסט [בקבלת אבות, אפילו אלמלי אם היו הולכים אַז בגלות תחת כמה אומות, שבכולם היו באים גם מדור יורדי מצרים שעוד ראו את יעקב אבינו].

און אַז 'דאָס' איז דעמאָלטס נישט אַדורך, [הגזירה להשתעבד בכל האומות], איז עס היינט נאָך שווערער.

כב

וכעין זה מצונו במה שכתבו הקדמונים דבשכיל שלא השלימו במצרים כל ה' שנה, לכן צריכין להשלים השעבוד בשאר גליות. ואף שבמצרים חסרו רק ק"צ שנים, צריכין להשלים בשאר גליות כמה מאות שנים, כי אינו דומה התיקון שבדורות האחרונים, להתיקון שבדורות הראשונים

כעין זה זאָגן זיי דאָך^{כג} [אז] דעס וואָס מ'איז נישט פאַרטיג געוואָרן [במצרים] אין די ארבע מאות שנה, [רק יצאו לאחר ר"י שנים], איז מען [עס] מְשָׁלִים אין די אַלע ד' מְלָכוֹת־עַר.

^{כב} ועיין ביואל משה (א, יט, ב, קט-ק) שמאריך שם רבינו בכל הענינים אלו שהזכיר כאן בדרוש זה בעניני הגלות והגאולה, והביא שם עוד מקורות לכל זה מדברי חז"ל והקדמונים.

[ולכאורה] צו די הַשְׁלָמָה דעמאָלטס, האָט נאָר געפעלט ק"צ שנים. און דעס, די הַשְׁלָמָה [שמשלימין בשאר גליות] דעס איז שוין אַרגער, [ונתארכה כמה מאות שנים].
[אמנם הסיבה לזה] ווייל ס'האָט שוין נישט 'דעם' כַּף, 'דעם' בִּירוּר^כ, [אז] מ'זאָל דאָס אויפטון [בשאר גליות בזמן קצר כזה, דעס] וואָס מ'האָט דעמאָלטס [במצרים] געקאָנט אויפטון, אין 'דעם' זַמן [של עוד ק"צ שנים].

כג

הירוצא לנו מזה, [דמה שישבו רק במצרים] דאָס איז געווען דער חֶסְרוֹן [שעבורה הוצרכו ישראל להשתעבד עוד בשאר גליות].

כד

אבל בכל אופן הכל מתנהג ע"י הקב"ה לטובה,
ולעיתיד יראו הכל טובת כל הגליות וצרות השעבוד

נאָר וואָס'זשע דען, דער בורא כל עולמים פירט אָבער ווייטער אַלעס לְטוֹבָה, [כי גם קושי השעבוד שבשאר גליות הם לתכלית של טובה].
די אַלע ענינים [של צרות הגלות, דאָס] וועט מען דאָך זען שפעטער [לאחר הגאולה את הטובה הגדולה הטמון בזה], שטייט דאָך.
שפעטער, ווען דער אייברשטער וועט העלפן אידן, וועט מען געוואָר ווערן [וואָס מ'האָט אַלץ אויפגעטון אין גלות].

כה

וכעין שכתב הישמוח משה בביאור הפסוק בְּשׁוּבִי אֶת שְׁבוּתֶיכֶם, שאז יתגלה כי לְעֵינֶיכֶם אָמַר ה'. דלעיתיד יראו הכל בפסקי התורה ונביאים שמפורש שם זמן הקץ. וכמו כן במעמי וסיבות הגלות והצרות, יתוודע לעתיד התועלת בזה

[וכעין] אַזוי ווי ס'שטייט (צפני' ג, כ) בְּשׁוּבִי אֶת שְׁבוּתֶיכֶם לְעֵינֶיכֶם אָמַר ה' [ומפרש הישמוח משה^{כב} דהכונה שלעיתיד יראו האין שנכתב 'זמן' קץ הגאולה בהכתובים].
[וכמו כן] דעמאָלטס וועט מען פאַרשטיין די אַלע 'סיבות' [והצרות], און די אַלע טַעֲמִים, 'פאַרוואָס' דאָס איז אַזוי געווען, פאַרוואָס דאָס האָט זיך אַזוי געפירט.
וועט מען זען ווי הקדוש ברוך הוא איז אַלעס [מנהיג ומסבב] לטובת ישראל.

כו

ובודאי שאם לא היו חוטאים היו הכל נשלם יותר בקל ובזמן מוקדם,
אבל לעת עתה כך הוא הכל לטובתנו ולתועלת התיקון

נו אורדאי, אַז מ'העט נישט גיווען פּוֹגֵם געווען, מ'העט נישט גיווען געזינדיגט, העט עס געקענט זיין אויף אַן אַנדערן אופן די אַלע סיבות, די אַלע מאָרעזות.
די ישועה העט גיווען געקומען [בכל אופן], אָבער אויף אַ גרינגערן אויפן, אויף אַן אַנדערן אופן.

^{כב} במגלה עמוקות פרשת ויגש (דף טו.), ובנחל קדומים להחיד"א פרשת תרומה (כה, ח). ובדברי חיים (פרשת בא בפסוק ומושב בני ישראל, וכן בדרושי פסח) הביא כן בשם האריז"ל.

^{כד} פירוש: דעם כַּף הִבְיָרוֹר והתיקון.

^{כה} בישמוח משה פרשת שמות (בפסוק ויאמר פרעה מי ה'): ובזה פירשתי הפסוק (צפני' ג, כ) בְּשׁוּבִי אֶת שְׁבוּתֶיכֶם לְעֵינֶיכֶם אָמַר ה'. כי באמת נכתב כמעט בכל מקום בתנ"ך מתי יהיה קץ הגאולה, אך חייבה חכמתו יתברך שמו שיתעלם מאתנו ולא יתראה לעינינו ביאור אמירת הקץ, ולעיתיד לבא יתמנהו הכל אחר שיתגלה הקץ, יתגלה לעינינו שכבר אמר ה' ית"ש בביאור מתי יהיה הקץ. והיינו בְּשׁוּבִי אֶת שְׁבוּתֶיכֶם, אז לְעֵינֶיכֶם אָמַר ה', רוצה לומר אז יהיה לְעֵינֶיכֶם כי ה' אָמַר, והבין.

כז

ואם זכו ישראל, אז היה נגמר כל אלו התיקונים באופן קל יותר, וכדרך שהיה בעקב אבינו שזכותו הוא שגרמה לו מה שלא ירד בשלשלאות של ברזל, רק בעבותות אהבה

טאָקע אַזוי ווי דעם (כאופן ירידת יעקב למצרים, שהזכרנו בתחלת הדרוש).

יעקב אבינו האָט 'געברויכט' צו גיין קיין מַצְרַיִם (בכל אופן ואופן, און) דער זכות איז געווען גרויס¹², איז ער געגאנגען בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד אויף אַזאַ אופן, [און] ווען נישט חלילה, העט עס גיווען געווען בְּשִׁלְשָׁאוֹת שָׁל בְּרִזָּל ..

כח

עוד הקדמה לשוב קושיא ב

איתא באור החיים הק', דאם לא היו ישראל חוטאין, היו יכולין להמשיך את הניצוצי קדושה שבכל העולם למקום שהם שם, ולא היו מצטרכין לילך בגולה למקום הניצוצין עצמן בכדי להעלותם

נאָר סוף כל סוף, די אַלע גְּלוּתִין וואָס מ'ברויך צו זיין איבעראַל (יש בזה תועלת לצורך בירור ותיקון ניצוצי הקדושה).

[און] דער אור החיים הקדוש פרעגט¹³, דער גְּלוּתִין איז דאָך וועגן חטא (דמפני חטאינו גלינו מארצנו). ס'איז דאָך אבער אויך [מטעם] ווייל מ'ברויך צו זיין איבעראַל, צוליב דעם בִּירור הַנִּיצוּצִין. נו וויאזוי העט גיווען געווען (דער בירור הניצוצין, אלמלי לא חטאין).

די גמרא זאָגט דאָך¹⁴ [אז] די גְּלוּתִין זענען בשביל שיתוספו גרים, וואָס זיי זענען נשמות ישראל¹⁵ .. לא גלו ישראל אלא בשביל שיתוספו [עליהם גרים, ולדעת חכמי האמת הכוונה על בירור ניצוצי הקדושה ונשמות הנטמעים בהם השייכים לישראל, אשר גם הגרים הבאים להתגייר הוא מהם].¹⁶

פרעגט ער, נו וואָס העט גיווען געווען מיט די אַלע גרים (וניצוצי הקדושה), ווען מ'זינדיגט נישט.

כט

זאָגט דער אור החיים הקדוש אַ כָּלֵל, ווען מ'זינדיגט נישט, העט די קְדוּשָׁה שָׁל יִשְׂרָאֵל געווען אַזוי גרויס, דער גאַנצער כָּלֵל יִשְׂרָאֵל, העט מען געהאַט אַ כַּחַּ הַמּוֹשֵׁף, מ'העט געקאַנט ציציען יעדן מְסוּפֵּה הָעוֹלָם וְעַד סוּפוֹ (שיומשכו) אויף איין פּלאַץ, העט

¹² וכלשון הגמרא (המובא לעיל באות ג) "אלא שזכותו גרמה לו".

¹³ באור החיים הק' בהר (כה, לט): ואומרו עד שנת הייכל, הוא גבול הגאולה כידוע, יַעֲבֹד עַמְּךָ. ומודיע ה' כי סוף סוף יצא מעמו, דכתיב וַיֵּצֵא מֵעַמְּךָ הוא וּבְנָיו, פירוש הניצוצים המתבררים באמצעות היותם עמו, והוא סוד הגלות, שאם לא כן למה לא ייסרם ה' בשבט מוסר שם בארצם ובנחלתם, אלא אחד מהטעמים הוא כדי שיבררו הניצוצות של הקדושה מבין הארצות, כי כל מקום ומקום שימצאון שם ישראל, באמצעות היסודין והתורה והמצוות הניצוצות מתבררים מעצמם וכו'. ו ואם תאמר אם כן אם לא היו ישראל חוטאים וגולים, מי היה מברר המתבררים עתה בתפוצת ישראל, דע, כי אם לא היו ישראל חוטאים היה להם כח לברר ניצוצות הקדושות במקום שהם, מכל המקומות אשר באו שם. מה שאין כן אחר חטאם, דחלש כחם, ולואי שתשיג ידם במקום עצמו אשר שם הניצוצות.

¹⁴ בגמרא פסחים (יז:): אמר רבי אלעזר, לא הגלה הקב"ה את ישראל לבין האומות, אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, שנאמר (והושע ב, כה) וַיִּרְעַתִּיהָ לִי בְּאֶרֶץ, כלום אדם זורע סאה אלא להכניס כמה כורין ורבי יוחנן אמר מהכא, וַיִּרְחַמְתִּי אֶת לֹא רַחֲמָהּ (שם) [פירש"י: וַיִּרְחַמְתִּי וְגו' וְאֶמְתִּי לֹא עָמִי עָמִי אֶתָּה (שם), אותם שלא היו עממי, ידבקו בהם ויהיו לי לעם].

¹⁵ וז"ל רבינו ביואל משה (ב, קי): ולדעת חכמי האמת מה שאמרו בגמרא כדי שיתוספו עליהם גרים, הכוונה גם על הנשמות הנטמעין, כמו שכתב האר"י ז"ל (שער המצות פרשת ראה, בטעם הגלויות), שגם אלו נקראים גרים. וגם נשמות הגרים המה מהנשמות שנדחו מישראל ונטמעין בהם כנודע, והכל אחד הוא.

מען נישט געדארפט 'אהין' גיין. דער פֿחַ הקדושה העט גיווען מוֹשֶׁף געוועזן אַלדינגס [למקום של ישראל בארץ הקודש].

אַז אידן האָבן אָבער געזינדיגט, איז שוין נישט אַזוי שטאַרק דער פֿחַ הקדושה. אַז ס'איז דאָ אין כָּלל יִשְׂרָאֵל איז דאָ חֲטָאִים, איז דער פֿחַ הקדושה נישט אַזוי שטאַרק אַז מ'זאָל קענען מוֹשֶׁף זיין פֿון די גאַנצע וועלט, [ולכן] מוז מען 'קומען אַהין', [כדי] אַז מ'זאָל קענען פֿאַררעכטן דעם וואָס מ'ברויך.

ל

עוד הקדמה לשוב קושיא ב - בענין קריעת ים סוף

עם ביאור הפסוק: וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֲרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוּא

דאָס קען זיין דער פֿשט, [בהפסוק] וַיְהִי בְשִׁלַּח פִּרְעֹה, וְלֹא נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֲרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוּא, כִּי אָמַר אֱלֹהִים פֶּן יִנָּחַם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם. [זאגט רש"י] 'אפילו אַזוי' [כשהלכו בְּדֶרֶךְ מִצְרַיִם] האָבן זיי דאָךְ אויך געזאָגט נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרַיִם, אַז ס'איז 'בְּדֶרֶךְ קָרֹב' העטן זיי דאָךְ אַוודאי געזאָגט [אַזוי].

לא

בטעם שאמר הכתוב פֶּן יִנָּחַם הָעָם בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה וְשָׁבוּ מִצְרַיִם, צריך ביאור הדלא גם עתה כשהלכו בדרך חזק ומעוקם הרי אמרו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרַיִם, אלא שהקב"ה עיכב בידם מלחזור, ואם כן גם אם היו הולכין בדרך קרוב היה יכול הקב"ה לעכב בידם, ולמה עבור זה הוצרך להסיב אותם בדרך המדבר ים סוף

לכאורה איז דאָךְ אַ גרויסע קשיא, נו זיי האָבן דאָךְ 'אַזוי אויך' געזאָגט נִתְּנָה רֹאשׁ, [נאָר] פֿונדעסטוועגן האָבן זיי נישט געקענט 'גיין' [צוריק קיין מצרים], זיי האָבן נאָר געקענט 'זאָגן'. [ווייל] אַז דער בורא כל עולמים האָט 'נישט געוואָלט', איז מען נישט 'געגאַנגען' ..

נו [אם כן] וואָס איז דען אַזאָ חילוק צי ס'איז נאָנט [אָדער ווייט]. זיי האָבן דאָךְ פֿונדערווייטנס אויך געוואָלט גיין, נאָר השם יתברך האָט נישט געלאָזט. און ווען מ'איז נאָנט האָט השם יתברך אויך דעם זעלבן כח געהאָט נישט צו לאָזן, ווי פֿונדערווייטנס, למאי נפקא מינה [מה שלא נחם אלקים בדרך קרוב].

לב

אמנם ביאור הכתוב נראה, דהנה לעולם היה צורך והכרח שילכו לכל אותן מקומות שבמדבר, בכדי להעלות ניצוצי הקדושה דשם. אלא שאלמלי היה כח הקדושה חזק בישראל, לא היה צורך לילך לשם, כי היו יכולין להמשיך אותם אליהם בכל מקום שהם שם, וכדברי האוה"ח הק' דלעיל

[נאָר] דאָס ענין איז אַזוי.

לעולם האָט מען דאָךְ געברויכט צו 'זיין' [שָׁמָּה, באותן מסעות שבמדבר]. נישט בחנם האָט מען געפירט אידן אין די מִדְבָּר, ביים ים און אין מִדְבָּר, מ'האָט [אין] די אַלע מקומות האָט מען געברויכט צו זיין [עבור צורך הברור והעלאת ניצוצי הקדושה שבאותן מקומות שבמדבר]^א.

^א ברש"י בשלח (יג, יז): [פֶּן יִנָּחַם הָעָם] בְּרֹאֲתָם מִלַּחְמָה. כגון מלחמת וַיִּכָּד הַעֲמֻלִּי וְהַכְּנַעֲנִי וגו' (חקת יד, מה), אם הלכו דרך ישר, היו חוזרים. ומה אם כשהקיפם דרך מעוקם, אמרו נִתְּנָה רֹאשׁ וְנִשְׁוֹבָה מִצְרַיִם (שלח יד, ד), אם הולכים בפשוטה, על אחת כמה וכמה.

^א וכמבואר באורן באור החיים הק' (פרשת בהעלותך ופרשת מסעי) ושאר ספרים הק', וכמו שהאריך רבינו בכמה דרושים בזה.

נָאָר, ווען אידן העטן נישט גיווען עָלול צו זאגן בְּרֵאתָם מִלְחָמָה [אז] וְשָׁבוּ מִצָּרֵימָה, און ס'העט געווען די קְדוּשָׁה פון אידן זייער גרויס, העט מען נישט געמוזט גיין אַזוי ווייט [עד לתוך אותן מקומות שבמדבר, רק] מ'הָאָט געקאַנט צוציהען [הניצוצי קדושה אליהם, אף כשהם חונים מרחוק].

לג

וזהו שאמר הכתוב וְלֹא נָחָם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, כִּי קָרֹב הוּא לָאָרֶץ יִשְׂרָאֵל, ורחוק ממקום ניצוצי הקדושה שבמדבר. ואם תאמר למה לא היו יכולין להעלותם גם ממרחק, לזה נותן טעם כִּי אָמַר אֱלֹקִים פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בְּרֵאתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצָּרֵימָה, וכיון שהיו ישראל במצב כזה, לא היה כח הקדושה מספיק שיוכלו להעלות גם ממרחק, ולכן וַיִּסַּב אֱלֹקִים אֶת הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יָם סוּף, כדי שילכו להמקומות שבמדבר, ושם הוצרך להיות גם כל הענין דקריעת ים סוף

[וזה שאמר הכתוב] וְלֹא נָחָם אֱלֹקִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים, כִּי 'קָרֹב' הוּא, ס'איז זייער נָאָט [לארץ ישראל, ורחוק ממקום המסעות שבמדבר], און דעס הָאָט דאָן אויסגעפעלט [לצורך ביורר הניצוצים, צו זיין אין] די אַלע פלעצער וואָס אידן ברויכן זיין.

איי פֶּאָרוואָס קאָן מען נישט צוציהען [לברר אותם גם 'ממרחק', לזה אמר] כִּי אָמַר אֱלֹקִים פֶּן יִנָּחֵם הָעָם בְּרֵאתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצָּרֵימָה, וויבאלד אַז דאָס איז דער מַצָּב [ומדריגתם של ישראל], אַז דאָס איז דער מַצָּב אַז דאָס 'קען פֶּאָרקומען' [שיאמרו נתנה ראש ונשובה מִצָּרֵימָה], ממילא איבערדעם הָאָט געמוזט זיין וַיִּסַּב אֱלֹקִים אֶת הָעָם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יָם סוּף, מ'הָאָט געמוזט גיין דורכ'ן מִדְבָּר, [ולכן] ממילא איז געווען קריעת ים סוף^{לג} [כדי לעבור שם לדרך המדבר].

לד

[ונמצא] און ווען נישט, העט נישט געווען גיווען קיין קריעת ים סוף, העטן די אַלע זאכן נישט געווען^{לד}.

לה

נָאָר [למעשה] מ'הָאָט געברויכט הָאָבן קריעת ים סוף, [וואָס] ס'איז געווען דער גִּמְרָה [הישועה והביורר], דאָס אַליין איז געווען אַ גרויסער תִּיקוּן, אַ גרויסער פִּירור, אַ גרויסער כְּבוֹד שְׁמִים. די אַלע זאכן הָאָבן געברויכט צו זיין.

לו

ישוב קושיא ב

אם לא היו ישראל גולין למצרים בלבד, אלא לשאר אומות, וכדברי הרא"ש, אז לא היה שייך כל הענין של יציאת מצרים וקריעת ים סוף

איבערדעם קען זיין, ווען אידן העטן נישט געווען גיווען געקומען קיין מִצְרַיִם, זיי העטן געאָנגען [גם בשאר מקומות], און זיי אַליינס העטן דאָס גיווען געמאַכט [השלמת הביורר גם בשאר מקומות], העט נישט געווען קיין יְצִיאַת מִצְרַיִם [דוקא], העט דאָן נישט געווען גיווען קיין קריעת ים סוף.

לויט ווי דער תוספות הרא"ש זאָגט [שמצד הגזירה לא הוצרכו לילך למצרים דוקא, רק היו יכולין לילך בשאר מקומות].

^{לג} וכמדויק בלשון הכתוב, שהסיב אותם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יָם סוּף.

^{לד} ועיין פירוש זה באורך בטיב לבב פרשת בשלח (דרוש השני).

^{לד} וניחא גם כן מה שהכתוב מקדים כל זאת, לענין קריעת ים סוף שבפרשת בשלח.

לז

אמנם לפי ששינה יעקב בין הבנים, ועל ידי זה נתקיים ענין וַיִּשְׁנָאוּ אֹתוֹ, ונתגלגל הדבר שירדו למצרים דוקא, על כן נגרם מזה כל ההשתלשלות עד שהוצרך לקרוע לפניהם את הים

אֲזַי ס'איז אָבער געווען וַיִּשְׁנָאוּ אֹתוֹ, (עבור מה ששינה יעקב בנו בין הבנים, מזה נשתלשל שמכרוהו ליוסף ירדו רק למצרים, וכמו שכתב שם הרא"ש. עד שוב היה המצב שהיה חשש פֶּן יִנָּחֵם הָעַם בְּרֹאֲתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִמָּה, ולא היו ישראל במדרגה הגבוהה שיוכלו לברר הניצוצי קדושה גם ממקום רחוק).

[וממילא] האָט מען דאָךְ שוין געמוזט גיין 'אין' די אַלע מִדְבָּרִיּוֹת, [און] איבערדעם איז געווען קריעת ים סוף.

לח

ולמעשה היה בקריעת ים סוף תיקון גדול וגורא, ולא לחנם אמרו השירה רק לאחר שנקרע הים לפניהם

[אָבער] בין כך ובין כך איז דאָךְ דער קריעת ים סוף אַליין געווען אַ גרויסער תיקון, ס'איז געווען אַ גרויסער תיקון וואָס ס'איז געווען דערין. מ'האָט דאָךְ אויף דעם געשטעלט די גאַנצע שִׁירָה האָט מען נישט געזאָגט ביז קריעת ים סוף ..

לט

וזהו שאמרו במדרש לכו וראו מפעלות אלקים, דאפילו במדת הדין יש בזה ענינים גבוהים וגוראים. וכגון מה שמצינו כאן, למה וַיִּשְׁנָאוּ אֹתוֹ, כדי שיקרע הים לפניהם, ועל ידי זה נעשו תיקונים גדולים

איבערדעם זאָגט דאָ דער מדרש, לכו וראו מפעלות אלקים, מ'זאל זען מפעלות אלקים, אפילו 'אלקים', [אין] דער מִדַּת הַדִּין וואָס ס'געשעט, ליגט אויך טיפע זאכן. אין אַלעס ליגט ענינים [גבוהים].

[ולזה אמרו] למה וַיִּשְׁנָאוּ אֹתוֹ, דער וַיִּשְׁנָאוּ אֹתוֹ האָט געברענגט כדי שיקרע הים לפניהם, די מפעלות אלקים.

מ

ישוב קושיא א (באופן שני)

דאָס קען זיין ווייטער דער פֿשט נאָכאַמאָל [בדברי רש"י], ביקש יעקב לישב בשלוה קפץ עליו רוגזו של יוסף.

מא

מרוגזו של יוסף נגרם שגלו רק למקום אחד, ולא נצטרך יעקב בשעתו להיות גולה ומיטלטל לכמה מקומות, ושם במצרים היו לו חיים של שלווה יותר מבבל ימיו כמבואר באוה"ח הק' פרשת וחי, ונמצא שליעקב עצמו נגרם על ידי זה שלווה בעולם הזה

[והכוונה] ווי ער זאָגט דאָךְ [בתוספות הרא"ש, אַז] ווען נישט דעם [ששינה יעקב בין הבנים שזה גרם לרוגזו של יוסף] העטן אידן דעמאלטס גיווען געדארפט צו גיין אויף אסאך פלעצער, העט דאָךְ יעקב אבינו אויך גיווען געגאנגען [לכמה מקומות, להכין כח הקדושה לבניו בכל מקומות הגלות].

[וממילא] בין כך ובין כך [כשהלכו לבסוף רק במקום אחד, איז], פאַר 'אים' איז דאָס געווען אַ שְׁלוּה [שלא הוצרך להטלטל לכמה מקומות].

מב

[ושם במצרים עצמו היו לו חיים של שלוח].

ווי דער אור החיים הקדוש זאגט^{לה} [בביאור הפסוק] וַיְהִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, דער עיקר שְׁנוֹת שֶׁל שְׁלוֹה הָאֵט ער געהאט אין מִצְרַיִם, דעמאלטס האָט ער נישט געהאט קיין צָרוֹת, ער האָט געהאט מְנוּחָה, ער איז רואיג געזעצן דאָרטן .. ס'איז געווען די העכסטע זְמָנִים [של יעקב] זענען געווען די זְמָנִים וואָס ער איז געווען אין מִצְרַיִם. זאָגט דער אור החיים הקדוש, וַיְהִי יַעֲקֹב, דער עיקר חֵיוֹת פֿון יעקב איז געווען בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.

מג

ואתני שפיר דברי רש"י, ביקש יעקב לישב בשלוח, ולכן מילא ה' שאלתו על ידי שקפץ עליו רוגזו של יוסף, והלך רק למצרים, ושם היה לו השלוח

איבערדעם [זאָגט רש"י] ביקש יעקב לישב בשלוח, אַז ער זאָל נישט ברויכן דאָס טון [להטלטל בגולה אחר גולה. ולזה מילא הקב"ה בקשתו, ולכן] איז געווען קפץ עליו רוגזו של יוסף, און דורכדעם איז מען געזעצן כְּסָדָר [נאָר] אין מִצְרַיִם, ממילא איז דאָס פֿאַר 'אים' איז דאָס געווען אַ שְׁלוֹה.

מד

ורק לדורות הוא שנגרם מזה שהתיקון והשעבוד נעשה קשה יותר, ואורך יותר. אבל גם בזה יש טובה, כי דבר בעתו מה טוב, וכשנגמר התיקון במומו יש בזה שלמות יותר לבסוף

אף על פי כן קאָן זיין, סוף כל סוף ס'איז דאָך שווערער, דער בירור אין די לעצטע יאָרן, [הנגרם ממה שלא עשו התיקון אַז בזמן גלות מצרים]. אָבער אַלְקִים חֲשָׁבָה לְטוֹבָהּ^{לו}, יעדע זאך ווען ס'איז בַּעֲתוֹ וּבְזִמְנוֹ, .. אַז ס'פֿירט זיך אין די צייט, - אַזוי ווי קְרִיעַת יַם סוף איז געווען, - איז עס 'דאָך' מער בְּשִׁלְמוֹת. אפילו ווען ס'איז 'גאָר אַ העכערע בחינה' [אם היו ראויין לגאולה] אין דער פֿריערער, האָט דאָך א יעדע זאך אַ באַשטימטע צייט, ווען ס'איז בְּזִמְנָה. יעדע זאך, אַז ס'איז נאָך אין זְמַן, [ובנוסף לזה] און דער אַרְךָ הַזְמַן פֿון די אַלע גְּלוּת'ער, [דאָס] ברענגט דאָך צום בִּירוּר [אז] ס'זאָל זיין בְּתַכְלִית הַשְּׁלֵמוֹת.

^{לה} באור החיים הקדוש ריש ויחי (מו, כח): וַיְהִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וגו'. צריך לדעת למה הוצרך לומר מה שחיה בארץ מצרים. ועוד קשה לא היה צריך לומר אלא ויהי ימי יעקב וגו' קמ"ז וגו', ואני יודע לפי החשבון כי י"ז שנה חיה בארץ מצרים וכו'. • ואולי כי לצד שְׁכָל ימי יעקב לא נח ולא שקט, כי משנולד נולד שטנו, ועדיין לא שקעה שמשו עמד לכן, ואלה מוסיף לרע לו, ואחריו הוקם עַל צערה של דינה, ועוד לו ויבא רוגז אבידת יוסף, הוא שאמר הכתוב וַיְהִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שָׁבַע עֶשְׂרֵה, אלו היו חיוי ולא קודם. וסמך לזה אומרנו וַיְהִי יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲמִיּוֹ, לרמוז שהן הנה היו ימיו שהיה לו בהם חיות, והוא אומרנו וַיְהִי יְמֵי יַעֲקֹב, פירוש אותם י"ז שנה, שְׁנֵי חֲמִיּוֹ, פירוש שהיה לו בהם חיים וכו'.

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (תנא דבי אליהו, פ"ה) כל מי שסוף ימיו בטובה כאילו כל ימיו בטובה, והוא טעם וַיְהִי רִאשִׁיתָּהּ וגו' ואַחֲרִיתָּהּ יִשְׁגָּה מָאֵד (אייב ת, ז), גם אומרנו (קהלת ז, ח) טוֹב אַחֲרִית דְּכָר וגו'. והוא אומרנו וַיְהִי יַעֲקֹב חַיִּים שֶׁל 'שלוח', בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. בזה היה בעיניו שהיו יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנֵי חֲמִיּוֹ, פירוש שנים של חיים, כל ימיו, שהם שבע שנים [וארבעים ומאת שנה] וגו'. וטעם אומרנו ויהי לשון צער (מגילה י, י), כיכון לומר, שהגם שהיו ימיו בצער, אף על פי כן חזרו בעיניו להיות כולם של 'חיים'.

^{לו} לשון הפסוק בפרשת ויחי (נ, כ) על ענין מכירת יוסף שסיבבה הגלות מצרים: וְאַתֶּם חֲשַׁבְתֶּם עָלַי רָעָה, אַלְקִים חֲשָׁבָה לְטוֹבָה, לְמַעַן עֲשֶׂה כִּפְּוֹם הַזֶּה לְהַחֲיִת עַם רַב.

מה

אלא שאם לא היו חומאים היו "ומנו" גופא מוקדם יותר

ממילא איז דאָ אַריכעט די זעלבע זאך.

ווען מ'העט געהאַט מער זכּוּתִים, ס'העט נישט געווען קיין צונוֹת בִּישָׁרָאָל, העט עס 'דעמאָלטס' גיווען געווען פריער. טאַקע די אַלע 'זמנים' (הראויים) פון אַלעס. אפילו 'דעם אַליין' העט דאָך געוועזן (זמנו) העט גיווען געווען פריער, דער גמרא (הבירור והתיקון) העט גיווען געווען אין פריערדיגע זמנים. אָבער על כל פנים איז דאָס אַלעס (דורכן) סיבּת כּל הסיבּות^ל, [שמסבב הקב"ה כל הגלגולי סיבות, לפי צורך התיקון הגמור].

מו

היוצא מזה לענינינו:

.. די גמרא זאָגט דאָך אין מסכת שבת^ז, זיי האָבן אויפגעשריבן די נסים [במגילת תענית, לפי] שהיו מחבבין את הצרות. איז די קשיא לכאורה, אַז מ'באַציט זיך אויף נסים, נו וואָס איז דער מחבבין את הצרות. [והיה לו לומר שהיו מחבבין את 'הנסים', או 'הישועות'].

מז

נאָר וואָס דען, אַז דער בורא כל עולמים העלפט [בתוך הצרות]. מילא נסים וואָס השם יתברך טוט, זעט יעדער גלייך די השגחה. אָבער אַז מ'איז מתבונן, 'די וואָס זיי פאַרשטייען' די זעען אַז אין 'די צרות אַליין' איז נאָך געווען גרעסערע נסים ווי אין די עצם ישועה .. אין די צרות אַליין איז געוועזן [גודל השגחת ה'].

ס'שטייט דאָך [בנוסח על הנסים דחנוכה] [ואתה ברחמיה הרבים] עמדת להם בעת צרתם. אַז די [אלע גלגולי] סיבות פונעם סיבּת כּל הסיבּות^ח, די אַלע מאָרעוֹת, דאָס זענען די זעלבע [נסים והשגחה מן השמים, ואף שהם מלובשין בהטבע], אין דעם אַליין ליגט נאָך מער'ער [השגחה פרטית, להציל מה שצריך להציל].

מח

איבערדעם .. די גמרא זאָגט, אויף די נסים זאָגט די גמרא, איבערדעם רופט עס אַן די גמרא שהיו מחבבין את 'הצרות'. זיי האָבן געקוקט, זיי האָבן אַריינגעקוקט אין די 'צרות' וואָס זיי גייען פאַראיבער, דאָרט האָבן זיי נאָך געזען 'מער השגחה', נאָך אויף אַ 'טיפערין' אופן, און אויף אַ 'העכערין' אופן, די השגחה פּרטיט וואָס ס'ליגט [ווען מ'איז] נאָך 'אין די צרות'.

^ז בגמרא שבת (יג): תנו רבנן, מי כתב מגילת תענית [לפי ששאר כל משנה וברייתא לא היו כתובין, דאסור לכתבם, וזו נכתבה לזכרון, לדעת ימים האסורין בתענית, לכך נקרא מגלה, שכתוב במגלת ספר]. אמרו, חנניה בן חזקיה וסיעתו, שהיו מחבבין את הצרות [שנגאלין מהן, והנס חביב עליהן להזכירו לשבחיו של הקב"ה, וכותבין ימי הנס לעשות יום טוב, כגון אלין יומין דלא להתענות בהון כו']. אמר רבן שמעון בן גמליאל, אף אנו מחבבין את הצרות אבל מה נעשה שאם באנו לכתוב אין אנו מספיקין [לפי שהן תדירות. לשון אחר, אין אנו מספיקין מלעשות יום טוב בכל יום].
^ח היינו הקב"ה, שהוא המסבב כל הסיבות והשתלשוליות שבעולם. והוא לשון המורגל בספרים, ומקורו בלשון תיקוני זוהר (יז). במאמר פתח אליהו: רבון העולמים, אנת הוא עלת העלות, סבת הסבות.

מט

נו [לעניינו] דאָס דאַרף מען דאָך נישט זאָגן, די אַלע זאכן וואָס ס'איז [אויף] אידן פאַראיבער [בשנות המלחמה], ס'איז אלעס נסים וּנְפִלְאוֹת.
יעדער איד וואָס איז 'אדורך' די צייטן, און ער איז געבליבן בחיים חיותו, איז דאָך עדיין חַיֵּי חַיֵּי [הנסים שנעשו לו בהשגחה פרטית], וואָס ס'לאָזט זיך נישט זאָגן.

נ

[נאָר] קודם דאַרף מען צו וויסן, אַז נישט בְּחֶנֶם טוט מען [די נסים].
דאָס איז דאָך אַמאָל געוויס, די אַלע [גלגול] סיבות און די אַלע מאַרעוֹת [שעבור זה גלינו אחר כך מן ארצות איירופע לשאר ארצות], איז ווייל מ'ברויך צו זיין [קודם הגאולה בין כל השבעים אומות] - ס'איז אַ שְׁלִיחוֹת^ט, - מ'ברויך צו זיין איבעראָל.
ווי כ'האָב פריער [באות טו] נאָכגעזאָגט דעם מדרש, פון דברי חכמינו ז"ל, אַז מ'ברויך צו זיין פאַר ביאת המשיח [בשעבוד כל הע' אומות].

נא

דער באַשעפער זאָל העלפן מ'זאָל נאָר נישט מוֹעֵל בְּשְׁלִיחוֹת זיין.
מ'זאָל וויסן וואָס מ'האָט צו טון.
און אז מ'ברויך זיך מְדַבֵּק זיין אין די קדוּשָׁה.
'עפעס אויפטון' פאַרן רָצוֹן הַבוֹרָא בְּרוּךְ הוּא, פאַר הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ.
דער אייבירשטער זאָל העלפן מ'זאָל די זְכוּיָה האָבן מ'זאָל מִיַּחַד אֶת הַלֵּב זיין [להקב"ה].

נב

לעולם דאָס זעט מען דאָך, יעדער עקסטער זעט דאָך, אַז מ'איז 'געבליבן' [לעבן] זעט מען אַז ס'איז געווען די גוֹדֵל הַשְּׁגָחָה 'אין' די צרות, נאָך מַעֲרָעֵר ווי אין 'דערנאָך'.
[און] די אידן נעבעך, וואָס זיי האָבן עס 'פאַרלייפִיג'^ב נישט זוכה געווען, די וועלן 'שפעטער' זען, ווען דער אייבירשטער וועט העלפן [אז] אידן וועלן געהאָלפן ווערן.
ביי ביאת המשיח שטייט דאָך^א [אז] 'די' וועלן זיין די ערשטע וואָס זיי וועלן אויפשטיין תַּחֲתִית הַמִּתִּים [בתחיה ראשונה שיהיה] 'בְּשַׁעֲת' ביאת המשיח, די וואָס זיי האָבן סובל געווען די חֲבֵלֵי מִשְׁיַח.
וועלן [זיי] הערשט 'דעמאָלטס' [זען, און] די וועלן 'הערשט' זען די גרויסע נסים וואָס ס'איז אין די צרות [והטובה שיהיה מזה לעתיד לבא].

^ט ועיין בזה באורך בויואל משה (כ, קיב) ובדברי יואל (ויצא עמוד י. ועוד בכ"מ) מה שביאר רבינו בענין 'שליחות' הגלות, שמלבד העונש והגירושין שיש בזה, יש בו זה 'שליחות' המוטל עלינו.

^ב פירוש: לעת עתה. (לויט ווי עס לויפט יעצט פאַר).

^א כמבואר בשו"ת רדב"ז (סימן תתלט, וסימן אלף טו), וביפה תואר (על ב"ר כו, ג), דשני תחיות יהיו לעתיד, אחת סמוך לבית המשיח שאז יקומו הצדיקים, והשנית יהיה לאחר זמן לכל ישראל. וכתב הרדב"ז דגם אותן שסבלו חבלי משיח יקומו בתחיה ראשונה עם הצדיקים, וכמו שהביא רבינו ענין זה בכמה מקומות. ועיין בזה בויואל משה (א, ג).

נג

ברכת הקודש

דער בורא כל עולמים זאל העלפן:

מ'זאל מיר עס שוין בְּקֶרֶב זוכה זיין טאקע.

מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל אויפטון דעם וואָס מ'ברויך צו טון, פאַרן כבוד שמים, און פאַרן קיום התורה.

דער אייבירשטער זאל העלפן מ'זאל מתקן זיין, [און] מ'זאל נישט חלילה נאָך מער מקלקל זיין.

מ'זאל נישט מועיל בשליחות^ט זיין, [דהלא] לתקוני שדרתיך ולא לעותי^{בב}.

מ'זאל נישט חלילה ארויס פון וועג.

און נישט חלילה מקלקל זיין.

דער אייבירשטער זאל העלפן:

– מ'דאַרף וויסן ס'איז שוין די לעצטע זמנים, וואָס מ'וואָרט שוין אויף די ישועה.

– [ויעזור הקב"ה] מ'זאל שוין זען שוין דעם גמר.

ממילא [אז מ'ווייטט דאָס] ווייטט מען דאָך, [אז] אין 'די' זמנים איז דאך שוין אוודאי

[ראוי], דאַרף מען דאָך שוין אוודאי נאָר אינזין האבן דעם וואָס מ'ברויך צו טון, אויף תיקון המעשים.

מ'זאל זכיה האבן צו גיין אין דרך האמת.

[מ'זאל] זיך מדבק זיין אין הקדוש ברוך הוא.

מ'זאל מיר זוכה זיין טאקע, זיך משמח צו זיין אין די רעכטע שמחה, בשמחת

ציון וירושלים, שמחת כל ישראל, בישועת כל ישראל ושמחתך.

מ'זאל מיר זוכה זיין טאקע צו זען די ישועה, [און דעם] התרוממות קרן התורה

וקרן ישראל.

דער אייבירשטער זאל העלפן:

מ'זאל ארויסקריכן פון דער גרויסער הסתרה בעונינו הרבים.

מ'זאל 'זען' טאקע.

די אלע ישועות, 'די' נסים ונפלאות [שהם עתה בתוך הצרות] איז בְּהִסְתֵּר בְּתוֹךְ הַסֵּתֵר.

דער אייבירשטער זאל העלפן מ'זאל די זכיה האבן מ'זאל זוכה זיין צו 'זען'

במהרה די ישועה 'שלימה', די ישועה אמתית.

און 'ביז דערווייל' זאל מיר זוכה זיין [זיך] מדבק צו זיין אין הקדוש ברוך הוא,

בקדושה וטהרה.

מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען במהרה, התגלות כבוד שמים עלינו, במהרה בימינו

אמן.

^{כב} לשון הגמרא בכתובות (פה. וצט.): ועוד בכ"מ, שכן אומר המשלח להשליח, כשלא קיים שליחותו כראוי. [ופירושו: הלא מסרתי לך השליחות לחקן, ולא לקלקל].

